

встановлюють суб'єкти освіти в процесі своєї взаємодії. Таке середовище не лише надає можливість кожному студенту на кожному освітньому рівні розвинути початковий творчий потенціал, а й викликає потребу в подальшому самопізнанні, творчому саморозвитку, формує у людини об'єктивну самооцінку. Основними вимогами до інноваційного середовища є висока міра невизначеності та проблемності, безперервність і наступність, прийняття студента й включення його в активну освітню діяльність. Таке середовище формує *креативну особистість готову до творчості та до створення принципово нових ідей*.

Інноваційне освітнє середовище є не лише загальним для всіх, а й *особистісним простором, індивідуальним для кожного студента, гнучко реагуючим на його запити, прагнення, потреби, таким, що спирається на його систему цінностей, мотивів і що має здатність до самоорганізації*. Для реалізації концепції розвитку креативної особистості потрібні істотні зміни педагогічної системи, що склалася, проведення цілої низки робіт щодо розроблення конкретних освітніх технологій для кожної дисципліни, створенню принципово нової методичної бази освітніх комплексів, введенню нових методів і організаційних форм освіти.

Інноваційне освітнє середовище представлено в нашому дослідженні як цілісна система, спрямована на формування професійно-інформаційної компетентності майбутніх перекладачів, зокрема, сприяючи розвитку здібностей до самореалізації і самоактуалізації, творчості і становлення творчої індивідуальності педагога, готовності до проблемного погляду на педагогічну дійсність і розв'язання виникаючих проблем.

Отже, можна зробити висновок, що інноваційне освітнє середовище є провідним чинником формування професійно-інформаційної компетентності майбутніх перекладачів, формуючи у них ключові компетенції, що висуваються вимогами сучасного суспільства до особистості майбутніх перекладачів.

Список використаних джерел:

1. Зимняя И. А. Психология обучения иностранным языкам в школе / И. А. Зимняя. – М. : Просвещение, 1991. – 222 с.
2. Шумпетер Й. Теория экономического развития / Й. Шумпетер. – М. : Эксмо, 2007. – 386 с.
3. Друкер Питер Ф. Эффективный управляющий / П.Ф. Друкер. –М. : Book Chamt Internation, 2004. – 268 с.
4. Yang Michl. Innovation and research in education / Michl Yang. – London: Routledge and Kegan Paul, 1965. – 184 p.
5. Фатхутдинов Р. А. Инновационный менеджмент : учебник / Фатхутдинов Р. А. – 4-е изд. – СПб. : Питер, 2003. – 400 с.
6. Янсен Ф. Эпоха инноваций : пер. с англ. / Ф. Янсен. – М. : ИНФРА-М, 2002. – 308 с.
7. Статистика науки и инноваций. Краткий терминологический словарь; под ред. Л. М. Гохберга. – М. : ЦИСН, 1996. – 183 с.
8. Онушкин В. Г. Образование взрослых : междисциплинарный словарь терминологии / В. Г. Онушкин, Е. И. Огарев. – СПб. – Воронеж : РАО ИОВ, 1995. – 232 с.
9. Akpinar Y. Designing interactive learning environments / Y. Akpinar & J. R. Hartley // Journal of Computer-Assisted Learning. – 1996, 12(1).– P. 33-46.
10. Ясвин В. А. Образовательная среда: от моделирования к проектированию / В. А. Ясвин. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Смысл, 2001. – 366 с.

УДК 373. 62

DOI: 10.31652/2412-1142-2018-51-353-358

В.М. Бойчук, О.Ю. Бойчук, А.В. Лісова, м. Вінниця, Україна
V.M. Boychuk, O.Yu. Boychuk, A.V. Lisova, Vinnytsia, Ukraine
boichuk1974@ukr.net

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ У ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ, ЯК ОСНОВА ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ

Анотація. У статті розглядаються окремі аспекти реалізації зв'язків між педагогікою і психологією та підкреслюється значущість психологічних знань для педагогів. Встановлено, що майбутнім фахівцям потрібні знання психології особистості, педагогічної психології, психології спілкування, соціальної психології та ін. Це спонукає впровадити у навчальний процес психопедагогіку, яка розглядає всі аспекти педагогічного процесу крізь призму психологічних знань, а психологічні феномени вивчає в межах психологічно обґрунтованих педагогічних систем. Професійна підготовка потребує застосування новітніх, креативних підходів, що неможливо без постійного саморозвитку особистості педагога, його прагнення до

самовдосконалення на основі психологічних знань і рефлексії власної діяльності. Розглянуто психопедагогіку як важливу теоретичну основу професійної освіти майбутніх фахівців.

Ключові слова: педагогіка, психологія, психопедагогіка, професійна підготовка підготовка, вчитель, міждисциплінарність.

INTERVIEW OF PEDAGOGY AND PSYCHOLOGY IN EDUCATIONAL PROCESS, BASIS OF PREPARATION OF PROFESSIONALS

Annotation. In the article certain aspects of the implementation of the links between pedagogy and psychology are considered and the significance of psychological knowledge for teachers is emphasized. It is established that future specialists need knowledge of personality psychology, pedagogical psychology, psychology of communication, social psychology, etc. This encourages the introduction of a psycho-pedagogy in the educational process, which examines all aspects of the pedagogical process through the prism of psychological knowledge, and psychological phenomena study within the framework of psychologically sound pedagogical systems. Professional training requires the use of new, creative approaches, which is impossible without the constant self-development of the personality of the teacher, his desire for self-improvement on the basis of psychological knowledge and reflection of his own activities. Psychopedagogy is considered as an important theoretical basis of professional education of future specialists. Future specialists need knowledge of personality psychology, pedagogical psychology, psychology of communication, social psychology, etc. This encourages the introduction of psycho-pedagogy in the educational process, which examines all aspects of the pedagogical process through the prism of psychological knowledge, and psychological phenomena are studied within the framework of psychologically sound pedagogical systems. Professional training requires the use of new, creative approaches, which is impossible without the constant self-development of the personality of the teacher, his desire for self-improvement on the basis of psychological knowledge and reflection of his own activities. Therefore, we consider psychopedagogy as an important theoretical basis for the professional education of future specialists.

Keywords: pedagogy, psychology, psychopedagogy, vocational training preparation, teacher, interdisciplinary.

Постановка проблеми. У науковій літературі неодноразово підкреслюється значущість психологічних знань для педагогів. За висловом К. Ушинського, серед усіх наук психологія знаходиться на чільному місці стосовно необхідності використання у педагогічній діяльності [1].

Уперше поняття «психопедагогіка» охарактеризував британський учений, відомий дослідник у галузі педагогічної психології Е. Стоунс. У своїх працях він порушив проблему розриву між педагогічною психологією та практикою навчання. Зокрема, у книзі «Психо-педагогіка. Психологічна теорія і практика навчання» Е. Стоунс, прагнучи наблизити педагогічну психологію до освітніх функцій, не лише детально висвітлив питання психології навчання, а й ґрунтовно проаналізував зміст конкретних дій учителя та їх вплив на особистість учня. Він стверджував, що суттєве вдосконалення практики навчання можливе лише шляхом застосування в ній досягнень психологічної науки, а реальний освітній процес – це найбільш надійний і важливий спосіб апробування психологічної теорії, на основі якої формулюються загальні дидактичні принципи. Їх застосування і має позитивно вплинути на ефективність педагогічної діяльності. Учитель, будуючи практику відповідно до даних науки, навчається перевіряти психологічні істини, а не приймати їх на віру в готовому вигляді [2, с. 21-22].

Особливу увагу Е. Стоунс приділяв одній із головних ознак успішної взаємодії – налагодженому зворотному зв'язку. Він підкреслював, що учень потребує точної інформації про результати своїх дій. Педагог має забезпечити цей зворотний зв'язок, повідомити учнів про наслідки їхньої навчальної роботи, дати їм характеристику, виявити недоліки та знайти способи їх усунення. Тобто, ретельно аналізуючи дії учителя на уроці, Е. Стоунс прагнув деталізувати психологію навчання. Отже, за його теорією, поєднання психологічної теорії з практикою навчання сприяє як розвитку теорії навчання, так і вдосконаленню освітнього процесу. Психопедагогіка – це, на його думку, застосування теоретичних принципів психології до практики навчання. Однією з найважливіших навичок педагога є навичка навчання понять, визначення шляхів їх формування, щоб гарантувати впевненість адекватного розуміння цих понять учнями.

Аналіз останніх досліджень. Педагогіку та психологію називають найважливішими сферами наукового й духовного розвитку людини, її соціально-культурного відтворення. Протягом століть вони розвивалися в структурі філософського знання у формі постійного взаємозбагачувального діалогу [3, с. 20]. Це підтверджують праці видатних мислителів і педагогів І. Гербарта [4], П. Каптерева [5], Й. Песталоцці [6] та ін. І. Зимня визначила чинники формування психічних новоутворень під впливом освітнього процесу, а також приділила особливу увагу вчителю як суб'єкту педагогічної діяльності [7, с. 11]. Н. Талізінна вважала, що педагогічна психологія має вивчати природу й закономірності процесу учіння й виховання, а також використовувати досягнення усіх галузей психології з метою вдосконалення педагогічної практики [8]. На думку О. Власової,

педагогічна психологія досліджує психологічні проблеми виховання й навчання особистості – основних механізмів спрямованої соціалізації людини [9, с. 6].

В українській науці значна увага проблемам психопедагогіки приділена у працях академіка І. Зязюна [10; 11; 12; 13], в яких наголошується, що об'єктом науково-практичного осмислення психологічної педагогіки є психолого-педагогічна взаємодія двох домінуючих суб'єктів педагогічної дії в освітній системі – вчителя й учня. Дослідник переконливо доводить, що без психопедагогіки, знання її законів, правил, тенденцій розвитку та специфічної дидактики неможливо досягти високих стандартів якості учіння-виховання в сучасних навчальних закладах усіх рівнів.

Також проблеми психопедагогіки в Україні досліджували Л. Дяченко [14], С. Кравець [15], О. Лавріненко [16], В. Мозговий [17], Н. Ничкало [26], В. Пилипчук [18], О. Старостіна [19] та ін. Аналіз їхніх праць дає підстави для висновку, що психопедагогіка є міждисциплінарною наукою, яка розглядає всі аспекти педагогічного процесу крізь призму психологічних знань, а психологічні феномени вивчає в межах психологічно обґрунтованих педагогічних систем.

Мета цієї статті – показати необхідність взаємозв'язку педагогіки і психології, як основи підготовки фахівців у системі сучасної вітчизняної освіти.

Виклад основного матеріалу. Ідеї щодо взаємозв'язку педагогіки і психології в освітньому процесі постійно розвивалися. Сутність цих положень виявляється в тому, що педагогу недостатньо добре знати предмет і володіти методикою його викладання. Щоб забезпечити ефективність освітнього процесу, йому необхідно володіти знаннями із психології особистості, вікової та педагогічної психології, психології спілкування, розуміти поведінку учнів і студентів, враховувати їхні вікові та індивідуальні психічні особливості й на цій основі конструювати свої педагогічні дії.

Досліджуючи психологію праці вчителя, А. Маркова виокремила в її структурі низку компонентів, серед яких у контексті нашої проблематики привертають увагу професійні психологічні позиції педагога та його налаштування на навчально-виховну діяльність. Дослідниця пропонує також розглядати в якості складових психології праці «психологічні модулі професії вчителя», до яких належать професійні знання, професійні вміння, професійні позиції, професійно-психологічні особливості (якості) [20, с. 7]. На думку І. Зязюна, професія педагога найбільш відчутна до психології, оскільки у своїй педагогічній дії він зустрічається з «живою психологією суб'єкта», а його діяльність спрямована на людину та її розвиток [10, с. 25].

Аналізуючи стан психолого-педагогічної підготовки викладачів ВЗО, А. Морозов виокремлює низку вимог, серед яких привертає увагу необхідність наполегливого формування у педагогів професійно важливих якостей «психолога і певною мірою психотерапевта» [21, с. 117]. Для цього студентам педагогічних університетів – майбутнім учителям потрібні знання психології особистості, педагогічної психології, психології спілкування, соціальної психології та ін.

В умовах сучасного наукового поступу в царині практичної реалізації досягнень педагогіки та психології між цими науками склалися дещо парадоксальні зв'язки: з одного боку, психологічні знання набули безперечного визнання у педагогічній громадськості, курси психології (вікової, педагогічної та ін.) стали обов'язковою складовою підготовки майбутніх учителів, а з іншого – в масовій освітній практиці ці знання залишаються значною мірою декларативними, відірваними від педагогічних реалій.

Зазначимо, що під час підготовки до занять відповідальний педагог витрачає багато часу на добір засобів для того, щоб зробити свій предмет цікавим: застосовує інноваційні технології та новітні методики. Проте, як свідчать спостереження, вчителі часто не цікавляться психологічним ефектом їхніх зусиль, не враховують психічних змін, що відбуваються з особистістю учня чи студента внаслідок застосування того чи іншого педагогічного засобу тощо. Тобто, досягнення психологічної науки у щоденній практичній педагогічній діяльності виявляються майже незатребуваними.

На неузгодженість між психологією і педагогікою, від якої страждає передусім учитель, неспроможний зорієнтуватися у психологічних дослідженнях та адекватно співвіднести їх зі своєю педагогічною діяльністю, звертав увагу в своїх працях І. Зязюн. Він зазначав: «У житті школи здавна (з 30-х років ХХ ст.) зберігаються суперечливі ситуації, коли дві науки, що становлять теоретичну основу методики учіння-виховання, – теоретична педагогіка й психологія, – не стільки доповнюють одна одну, скільки розмежовуються, не доторкаючись спільно до педагогічної дії вчителя, а з деяких питань навіть суперечать одна одній» [12, с. 34].

Розмежування психології та педагогіки на практиці простежується також у наукових публікаціях і виступах представників цих галузей на науково-практичних масових заходах різного рівня. Виникнення певної конфронтації між педагогами та психологами стосовно освітнього процесу С. Поляков пояснює абстрактним характером психологічних знань стосовно конкретних педагогічних ситуацій і дій [22, с. 66; 13, с. 13-14]. Він зазначає, що досягнення психології, в тому числі й педагогічної, не можуть застосовуватися в освітній практиці безпосередньо, натомість вони потребують деталізації в конкретних методиках, технологіях, відображення в дидактичних принципах. Така деталізація і конкретизація силами самих педагогів-практиків неможлива, тут

потрібна допомога психологів.

На думку українських учених, ця ситуація вимагає докорінного перегляду концептуальної системи поглядів на професійну підготовку педагога. Учителю сьогодні має володіти новим педагогічним мисленням, його ціннісні установки мають ґрунтуватися на перевагах індивідуальності над єдиномисленням; освітніх інтересів особистості – над стандартною навчальною програмою; саморозвитку, самоучіння – над уніфікованим засвоєнням, «передачею» знань [13, с. 9]. Згідно з твердженнями польських дослідників психопедагогіки праці, людина, що виконує трудові функції в середовищі праці закономірно пов'язана як з різними сферами професійної діяльності, так і з галузями науки, які їх досліджують [24].

Спираючись на ці авторитетні судження, зазначимо, що професійна діяльність учителя технологій, як і будь-яка діяльність, психологічно зумовлена трьома чинниками: потребами як пусковим механізмом діяльності; здібностями, які дозволяють задовольняти й розвивати ці потреби; уміннями, які перетворюють ці здібності в реальні вчинки. Саме в діяльності виявляються професійно важливі особистісні якості педагога, в тому числі його художньо-графічна компетентність, важливими складовими якої є багатство духовного світу, естетичні здібності та смаки, які потрібно вдосконалювати у процесі художньо-графічної підготовки, зорієнтованої на вироблення вмінь, адекватних потребам і здібностям.

Тісний зв'язок психічної діяльності людини та її естетичних якостей обґрунтував Л. Виготський [25]. За його теорією, всі механізми психіки, що задіяні у процесі формування художніх потреб – відчуття, пам'ять, свідомість, уява, фантазія, – сприяють появі та розвитку почуттів, збагаченню емоційної палітри, виробленню ціннісних орієнтацій, естетичних уподобань, духовних переконань особистості. Формування високого рівня пізнавальних потреб забезпечить розширення творчого діапазону майбутніх учителів технологій, а художніх – сприятиме виробленню ціннісних орієнтацій і збагачення їхнього естетичного досвіду, без чого неможливий творчий розвиток особистості. Художньо-графічна підготовка майбутніх учителів технологій покликана формувати художні потреби і розвивати педагогічні та естетичні здібності кожного студента як у комплексі, так і вдосконалювати особливо яскраво виражені здібності, якими наділила їх природа. Досягнення цього неможливе за умов ігнорування педагогами ВЗО досягнень психологічної науки.

Узагальнюючи результати аналізу сучасних тенденцій розвитку педагогічних субдисциплін, Н. Ничкало стверджує, що їх становлення вимагає науково виваженого підходу до обґрунтування змісту та сміливості у формулюванні їх глосарію; відходу від стереотипів і врахування цінного історичного досвіду, накопиченого світовою та вітчизняною педагогічною наукою. Дотримання збалансованості цих вимог сприятиме підвищенню значення педагогічних субдисциплін в ієрархії педагогічних наук та об'єктивній оцінці їх ролі у забезпеченні теоретичних і практичних засад розвитку нових самостійних галузей педагогіки. Однією з них є психопедагогіка, обґрунтування якої як нового наукового напрямку стало помітним кроком у міждисциплінарних дослідженнях [26, с. 32].

Домінантними об'єктами дослідження психопедагогіки, на переконання І. Зязюна, мають стати педагогічна дія і взаємодія. Дослідник наголошував на необхідності розглядати взаємодію людини зі світом і людьми як неухильну умову її саморозвитку, а співпрацю педагога та вихованців розглядав як активну суб'єкт-суб'єктну взаємодію, під час якої постійно відбувається ціннісно-смісловий обмін, що спричинює сумісні трансформації [30, с. 29].

В останні роки ідеї психопедагогіки набувають поширення в науково-педагогічних дослідженнях. Проаналізуємо погляди науковців на психопедагогіку як спосіб поєднання психологічної теорії з освітньою практикою.

В. Зінченко розглядає психопедагогіку одночасно як науку, практику та технологію [27, с. 11], що забезпечує цілісну реалізацію «живого» (гуманістичного) психологічного знання в освітніх практиках і педагогічних технологіях. Варто зазначити, що «живе знання» психолог розуміє як інтуїтивне, зміст якого зумовлений самим актом його одержання. Тобто, підкреслюється не лише діяльнісна, а й дієва природа знання [28, с. 177-178]. Предметом психопедагогіки він уважав поєднання комунікативних, ігрових, естетичних, навчальних, трудових дій у тісній співпраці психолога, педагога та учня. Завдання психопедагогіки, на думку науковця, полягає в тому, щоб «зібрати живе психологічне знання і в живій формі донести його до педагога і разом з ним помножити його» [29, с. 191].

Як творчий напрям у психологічній науці та практиці обґрунтувала креативну психопедагогіку Н. Вишнякова, пропонуючи не лише застосовувати у педагогічній діяльності поняття та категорії педагогічної психології, а й використовувати психологічні методики діагностики та психокорекції, а також урахувати психологічні механізми вивчення реальних педагогічних явищ. На її думку, зміна системи актуальних потреб психологічної практики та їх ролі в розмаїтті педагогічних інтересів завдяки установці на креативну психопедагогіку дасть можливість посилити значущість впливу психології та педагогіки в освітньому процесі, що в результаті відкриє перспективу розвитку творчої індивідуальності в системі освіти [30]. Аналіз наукових праць із цієї проблематики засвідчив, що практично в усіх дослідників простежується думка про важливість

авторського начала в реалізації педагогічної дії. Це означає, що педагог має творчо підходити до своєї діяльності, до співпраці з кожним учнем. Отже, Н. Вишнякова розглядає психопедагогіку як засіб розкриття психологічних механізмів і закономірностей конструювання нових освітніх технологій з метою творчого розвитку кожної особистості, вдосконалення професійної майстерності фахівців. Ці положення цілком корелюють із завданнями нашого дослідження щодо творчого розвитку особистості майбутнього вчителя технологій.

На думку О. Воронцова, основне завдання психопедагогіки полягає в розробленні науково обґрунтованого змісту освіти. Для його вирішення дослідник пропонує спиратися на теорії: вікової періодизації (Д. Ельконін); навчальної діяльності (Д. Ельконін, В. Давидов, В. Репкін); розвивального навчання (В. Давидов). Це уможливить цілісне вирішення головного завдання освітнього процесу, що традиційно диференціювалося на: засвоєння певного обсягу знань, розумовий розвиток учнів та студентів, формування їхніх пізнавальних мотивів. Згідно з теорією Д. Ельконіна, визначальною ланкою у процесі одночасного розв'язання цих завдань О. Воронцов уважав зміст засвоюваних знань і органічно пов'язані з ним адекватні способи навчання. Оптимальне конструювання змісту створює підґрунтя для вирішення питань, що стосуються інтенсивного розумового розвитку та формування пізнавальних мотивів [31, с. 48-49].

Відповідно до цього, психопедагогічні дослідження мають спрямовуватися на: наукове обґрунтування структури освіти з урахуванням закономірностей розвитку учнів; розроблення діяльнісного змісту освіти на різних етапах розвитку особистості з опорою на провідні види діяльності; пошуки новітніх технологій і форм організації освітнього середовища на різних етапах особистісного становлення учнів; кардинальні зміни в підготовці педагогічних кадрів і підвищенні їхньої кваліфікації [3, с. 49-51].

У науково-педагогічних дослідженнях останніх років чітко простежується тенденція поглиблення взаємозв'язків педагогіки і психології. У процесі педагогічної діяльності, зазначає І. Зязюн, взаємне збагачення психологічного і педагогічного знання може досягатися різними шляхами:

1) якщо центр дослідницької уваги знаходиться в педагогіці, а психологічні дані відіграють роль важливих передумов, то психологія є об'єктивним чинником (передусім у вигляді індивідуально-психологічних особливостей учнів), який необхідно виявляти та враховувати в педагогічному процесі. У цьому випадку вчителю необхідно звертати увагу на психологічні передумови, які досліджуються в якості значущих чинників впливу на педагогічний процес;

2) розглядаючи педагогічну психологію як науку, що вивчає психологічні аспекти освіти, можна використовувати її досягнення в педагогічній практиці, проводити моніторингові та скринінгові дослідження в освіті;

3) діалог педагогіки і психології можливий у контексті експериментальної педагогіки, коли психологія дає загальній педагогіці емпіричну основу. У цьому розумінні діалогу педагогіка і психологія використовують методологічні підходи, методи й методики одна одній під час вивчення освітнього простору [13, с. 9].

Отже, центральним положенням психопедагогіки як інтегрованої науки є твердження про те, що будь-яку педагогічну діяльність потрібно виконувати на основі психологічних знань, які вчитель має перевіряти у безпосередній взаємодії із суб'єктами навчання. Це означає, що педагогіка має стати психологічною, як у практичному, так і теоретичному вимірі [32, с. 181]. . Стосовно професійної освіти майбутніх фахівців розглядаємо психопедагогіку як важливу теоретичну основу їхнього навчання. Особливого значення це положення набуває в контексті професійної підготовки, котра потребує застосування новітніх, креативних підходів, що неможливо без постійного саморозвитку особистості педагога, його прагнення до самовдосконалення на основі психологічних знань і рефлексії власної діяльності.

Висновки. Аналіз науково-педагогічних досліджень дозволяє стверджувати що майбутнім фахівцям потрібні знання психології особистості, педагогічної психології, психології спілкування, соціальної психології та ін. Це спонукає впровадити у навчальний процес психопедагогіку, яка розглядає всі аспекти педагогічного процесу крізь призму психологічних знань, а психологічні феномени вивчає в межах психологічно обґрунтованих педагогічних систем. Професійна підготовка потребує застосування новітніх, креативних підходів, що неможливо без постійного саморозвитку особистості педагога, його прагнення до самовдосконалення на основі психологічних знань і рефлексії власної діяльності. Тому розглядаємо психопедагогіку як важливу теоретичну основу професійної освіти майбутніх фахівців.

Список використаних джерел:

1. Ушинський К. Д. Человек как предмет воспитания. Опыт педагогической антропологии / К. Д. Ушинский // Пед. соч. : в 6 т. / сост. С. Ф. Егоров. – М. : Педагогика, 1990. – Т. 5. – 528 с.
2. Стоунс Э. Психо-педагогика. Психологическая теория и практика обучения. Пер. с англ. / Э. Стоунс / под. ред. Н. Ф. Талызиной. – М. : Педагогика, 1984. – 472 с.
3. Алексеев Н. Г. Методологические принципы проектирования образовательных систем / Н. Г. Алексеев //

- Проектирование в образовании : проблемы, поиски, решения. – М. : Ин-т пед. инноваций РАО, 1994. – С. 20-23.
4. Гербарт И. Главнейшие педагогические сочинения : в сист. извлеч. / Гербарт Иоганн / пер. с нем. А. В. Адольфа. – М. : Изд. К. Тихомирова, 1906. – XV. – Вып. 14. – 365 с.
 5. Каптерев П. Ф. Педагогическая психология / П. Ф. Каптерев. – 2-е изд., перераб. – СПб. : Губерн. тип., 1883. – Ч. 1. – IV. – 492 с.
 6. Песталоцци И. Г. Избранные педагогические сочинения / И. Г. Песталоцци / пер. с нем. В. Смирнова. – М. : Печатная А. И. Снегиревой, 1896. – Т. 3. – Мелкие сочинения. – 586 с.
 7. Зимняя И. А. Педагогическая психология : уч. пособие / И. А. Зимняя. – Ростов-на-Дону : Феникс, 1997. – 480 с.
 8. Талызина Н. Ф. Педагогическая психология / Н. Ф. Талызина. – М. : Академия, 1999. – 288 с.
 9. Власова О. І. Педагогічна психологія : навч. посібник / О. І. Власова. – К. : Либідь, 2005. – 400 с.
 10. Зязюн І. А. Педагогічна психологія чи психологічна педагогіка?! / І. А. Зязюн // Естетика і етика педагогічної дії. – 2012. – № 3. – С. 20–37.
 11. Зязюн І. Психологічна педагогіка в царині педагогічної дії / І. Зязюн // Інноватика в сучасній освіті: виставка-презентація, 22–24 жовтня 2013 р. : офіційний каталог виставки / МОН України, НАПН України, Компанія «Виставковий світ». – Київ, 2013. – С. 20–21.
 12. Зязюн І. А. Психопедагогіка московської психологічної школи / Іван Зязюн // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2013. – № 2. – С. 33–41.
 13. Зязюн І. А. Психопедагогіка учительської дії / Іван Зязюн // Гірська школа Українських Карпат. – 2014. – № 11. – С. 7–10.
 14. Дяченко Л. М. Психопедагогіка як предмет наукового інтересу / Л. М. Дяченко // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2014. – № 2. – С. 34–44.
 15. Кравець С. Г. До проблеми впровадження основних положень психопедагогіки у процес підготовки кваліфікованих робітників [Електронний ресурс] / С. Г. Кравець // Теорія і методика професійної освіти. – 2015. – Вип. 6. – Режим доступу : <http://www.tmpe.profua.info/images/docs/6/15kravetz.pdf>.
 16. Лаврінченко О. А. Сутність психопедагогіки у підготовці майбутнього вчителя: теоретичний аспект / О. А. Лаврінченко // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми. – 2014. – Вип. 37. – С. 123-128.
 17. Мозговий В. Л. Психопедагогічний аспект підготовки майбутніх учителів до режисури педагогічної дії: історія питання [Електронний ресурс] / Віктор Леонідович Мозговий // Народна освіта : електронне наукове фахове видання. – 2014 – Вип. 1 (22). – Розд. 2. Педагогічна наука. – Режим доступу : www.kristti.com.ua.
 18. Пилипчук В. Психологічна складова гуманного спрямування педагогіки / В. Пилипчук // Витоки педагогічної майстерності. – 2012. – Вип. 9. – С. 187-192.
 19. Старостіна О. В. Значущість психолого-педагогічних засад системи Е. Стоунса на сучасному етапі розвитку освіти / О. Старостіна // Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології. – 2014. – № 1 (35). – С. 96-102.
 20. Маркова А. К. Психология труда учителя : книга для учителя / А. К. Маркова. – М. : Просвещение, 1993. – 192 с.
 21. Морозов А. В. Креативная педагогика и психология : уч. пособие [для системы высш. послевуз. и пед. / профобразования при реализации программы «Преподаватель высш. шк.», а также студ. вузов по пед. направленности и специальностям] / А. В. Морозов, Д. В. Чернилевский. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Традиция, 2004. – 559 с.
 22. Поляков С. Д. Психопедагогика : модель предмета и экспериментальное исследование / С. Д. Поляков // Психология обучения. – 2009. – № 7 – С. 4-16.
 23. Поляков С. Д. Психопедагогика воспитания : опыт популярной монографии с элементами учебного пособия и научной фантастики / С. Д. Поляков. – М. : Новая школа, 1996. – 160 с.
 24. Karney Janina E. Psychopedagogika pracy. Wybrane zagadnienia z psychologii i pedagogiki pracy. Wydawnictwo Akademickie “Zak”, 2007.
 25. Выготский Л. С. Психология искусства / Л. С. Выготский / общ. ред. В. В. Иванова, коммент. Л. С. Выготского и В. В. Иванова, вст. ст. А. Н. Леонтьева. – М. : Искусство, 1986. – 573 с.
 26. Ничкало Н. Г. Теоретичні засади становлення і розвитку субдисциплін у сучасній педагогіці / Н. Г. Ничкало // Естетичне виховання дітей та молоді: теорія, практика, перспективи розвитку : зб. наук. праць / за ред. О. А. Дубасенюк, Н. Г. Сидорчук. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. – С. 23-33.
 27. Зинченко В. П. Психологические основы педагогики (Психолого-педагогические основы построения системы развивающего обучения Д. Б. Эльконина – В. В. Давыдова) : учеб. пособие / В. П. Зинченко. – М. : Гардарики, 2002. – 431 с.
 28. Зинченко В. П. Живое знание / В. П. Зинченко // Большой психологический словарь / сост. и общ. ред. Б. Мещеряков, В. Зинченко. – СПб. : Прайм – Еврзнак, 2003. – С. 177–178.
 29. Зинченко В. П. Психологическая педагогика : материалы к курсу лекций. – Ч. I. Живое Знание / В. П. Зинченко. – Самара : Самарский гос. пед. ун-т, 1998. – 216 с.
 30. Вишнякова Н. Ф. Креативная психопедагогика как творческое направление в психологической науке и практике [Электронный ресурс] / Н. Ф. Вишнякова. – Режим доступа : http://naukainform.kpi.ua/CriMiCo/Crimico/2006/088_090.pdf.
 31. Воронцов А. Б. Истоки деятельности педагогической / А. Б. Воронцов // Образовательная политика. – 2011. – № 6 (56). – С. 46–51.
 32. Бойчук В. М. Теоретичні і методичні основи художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя технологій : монографія / Віталій Миколайович Бойчук. – Вінниця : ФОРМ-Вінниця, 2015. – 564 с.